Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka i glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa Defendologija i Sociološki diskurs

POPULISTIČKA MORALIZACIJA POLITIKE

„I suprotno mišljenje mora se smatrati mogućnim kada se odustane od saznanja jedne apsolutne vrijednosti.“

Hans Kelzen

Jedno od najprepoznatljivijih obilježja populističke logike političkog predstavljanja jeste moralizacija politike. Pod tim se ne misli na legitimnu etičku dimenziju političkog života, niti na činjenicu da politika uvijek sadrži pitanja pravde, odgovornosti i dobra zajednice. Problem nastaje onda kada se čitav politički prostor svede na moralnu binarnost, u kojoj jedna strana personifikuje vrlinu, a druga pokvarenost. Tada politika prestaje biti polje sukoba interesa, vrijednosti i institucionalnih rješenja, a postaje pozornica moralne drame između dobra i zla. Ovakva moralizacija izuzetno je funkcionalna za populizam. Ako se narod predstavlja kao moralno čist, a elita kao korumpirana i izdajnička, tada se politički sporovi više ne vode oko različitih načina organizacije društva, nego oko navodnog pitanja ko uopšte ima pravo da govori u ime zajednice. Time populistički akter ne samo da jača vlastiti legitimitet, nego i radikalno sužava prostor legitimnog neslaganja. Protivnik nije neko s drugačijom vizijom javne politike, nego neko čiji su motivi već unaprijed diskvalifikovani. Na taj način populistička moralizacija istovremeno proizvodi lojalnost među pristalicama i neprijateljstvo prema svima koji nisu dio homogenizovanog „mi“. Ovaj proces je usko povezan sa simplifikacijom složenih društvenih problema. Savremena društva karakterišu višestruki, međusobno isprepleteni izazovi: ekonomske nejednakosti, tehnološke promjene, migracije, krize

reprezentacije, institucionalna neefikasnost, klimatske prijetnje, promjene na tržištu rada, geopolitičke nestabilnosti i mnogi drugi procesi koji ne podliježu jednostavnim objašnjenjima. Populizam ne negira da ti problemi postoje, ali ih prevodi u jednostavne moralne priče. Ekonomska stagnacija više nije rezultat složenih strukturnih uzroka, nego izdaje elite. Institucionalni zastoj nije pitanje pravnog i političkog dizajna, nego dokaz da „oni“ rade protiv naroda. Kriza javnih servisa nije stvar složenih reformskih dilema, nego rezultat toga što je sistem preuzet od korumpiranih interesa.Takva simplifikacija ima ogromnu političku privlačnost. U svijetu u kojem je veliki broj građana umoran od tehničkog jezika, komplikovanih procedura i ekspertskog diskursa koji često djeluje hladno i otuđeno, populistička naracija nudi razumljivost. Ona vraća osjećaj kognitivne kontrole nad političkom stvarnošću. Građanin više ne mora razumjeti sve nivoe institucionalne složenosti; dovoljno je da zna ko je kriv. Ta jasnoća nije analitička, nego emocionalna, ali upravo zato može biti izuzetno mobilizirajuća. Problem je, međutim, u tome što se politikom ne može dugoročno upravljati samo moralnim shemama. Kada se složeni problemi sistematski svode na pitanje lojalnosti i izdaje, nestaje prostor za ozbiljnu raspravu o uzrocima i mogućim rješenjima. Institucionalna pitanja postaju simbolička. Javne politike postaju podređene performansu. Odgovornost za rezultate biva zamijenjena stalnom proizvodnjom moralne energije protiv neprijatelja. Na taj način moralizacija politike ne samo da mijenja ton javne debate, nego mijenja i samu strukturu političkog odlučivanja. U kontekstu demokratije to je naročito opasno. Demokratija zahtijeva sposobnost da se različite pozicije priznaju kao legitimne, da se složeni problemi raspravljaju bez potpunog moralnog isključivanja sagovornika i da se institucionalni kompromis ne doživljava kao poraz istine. Populistička moralizacija ide u suprotnom pravcu. Ona kompromis prikazuje kao sumnjiv, proceduru kao nepotrebno otežavanje, a nijansu kao znak slabosti. Time se javni govor

postepeno usmjerava prema apsolutizaciji i sukobu, a politički sistem gubi kapacitet da podnese i obradi vlastitu složenost. Sistem treba uvažiti različitosti koje su bogatstvo, a ne hendikep.